

## ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ДИСЦИПЛІНИ «ВІЙСЬКОВА ТОПОГРАФІЯ» У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

## PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF TRAINING CADETS IN THE DISCIPLINE "MILITARY TOPOGRAPHY" IN A HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTION

Констатовано, що останніми роками у професійній підготовці майбутніх морських офіцерів відбулись зміни, що зумовлені потребою швидкого узагальнення та використання досвіду бойових дій, переходом на методики підготовки, принципи і стандарти НАТО. Актуальність цієї педагогічної проблеми також набуває усе більшого значення через тривалу агресію РФ, існування цілого ряду загроз національній безпеці України: від зовнішнього втручання Росії до втрати незалежності.

У статті проведено обґрунтування та розробка педагогічної технології навчання майбутніх офіцерів військово-морських сил України дисципліні «Військова топографія» в освітньому процесі ВВНЗ. Визначено її сутність та побудовано відповідну структуру. Зазначено, що педагогічну технологію розроблено для оптимізації освітнього процесу, що дозволяє досягати освітніх цілей шляхом застосування раціональних засобів і методів, оскільки це комплексна система, яка включає у себе як теоретичне обґрунтування, так і практичні дії педагога для досягнення високого рівня навченості курсантів. Педагогічну технологію навчання курсантів дисципліні «Військова топографія» у ВВНЗ побудовано на трьох рівнях – науковому, методичному та практикологічному. Головною метою технології є формування компетентностей майбутніх офіцерів при розв'язанні професійно-орієнтованих завдань з військової топографії, що відображають основні функції офіцерів ВМС України. Педагогічну технологію навчання курсантів дисципліні «Військова топографія» у ВВНЗ побудовано на трьох рівнях – науковому, методичному та практикологічному. Головною метою технології є формування компетентностей майбутніх офіцерів при розв'язанні професійно-орієнтованих завдань з військової топографії, що відображають основні функції офіцерів ВМС України. Критеріями оцінювання курсантів визначено: відповідність дій та рішень курсантів вимогам керівних документів; ступінь досягнення мети, та успішність виконання завдання у цілому; вірність дій та рішень курсантів під час професійних ситуацій з військової топографії; повнота врахування усіх

факторів (зовнішніх та внутрішніх); співробітництво у діадах тощо.

**Ключові слова:** курсанти, професійна підготовка, військова топографія, педагогічна технологія.

It is stated that in recent years, changes have occurred in the professional training of future naval officers, which are due to the need for rapid generalization and use of combat experience, the transition to NATO training methods, principles and standards. The article provides a justification and development of a pedagogical technology for teaching future officers of the naval forces of Ukraine the discipline "Military Topography" in the educational process of the Military Higher Educational Institution. Its essence is determined and an appropriate structure is built. It is noted that the pedagogical technology was developed to optimize the educational process, which allows achieving educational goals through the use of rational means and methods, since it is a complex system that includes both theoretical justification and practical actions of the teacher to achieve a high level of training of cadets. The pedagogical technology of training cadets in the discipline "Military Topography" at the Naval Academy is built on three levels - scientific, methodological and praxeological. The main goal of the technology is to form the competencies of future officers in solving professionally-oriented tasks in military topography, which reflect the main functions of officers of the Navy of Ukraine. The pedagogical technology of training cadets in the discipline "Military Topography" at the Naval Academy is built on three levels - scientific, methodological and praxeological. The main goal of the technology is to form the competencies of future officers in solving professionally-oriented tasks in military topography, which reflect the main functions of officers of the Navy of Ukraine. The criteria for evaluating cadets are: compliance of cadets' actions and decisions with the requirements of governing documents; the degree of goal achievement, and the success of the task as a whole; the accuracy of cadets' actions and decisions during professional situations in military topography; cooperation in dyads.

**Key words:** cadets, professional training, military topography, pedagogical technology.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/88.8>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Попков Б.І.,

[orcid.org/0000-0002-1246-6794](https://orcid.org/0000-0002-1246-6794)

докт. філос.,

ст. викладач-начальник служби радіаційного, хімічного, біологічного захисту кафедри загальновійськового дисциплін

Інституту Військово-Морських Сил

Національного університету

«Одеська морська академія»

**Постановка проблеми.** Сьогодні у контексті агресії РФ, глобалізації та технологізації, необхідності швидких економічних реформ, підготовка майбутніх офіцерів військово-морських сил України потребує суттєвого удосконалення та модернізації. Серед основних проблем, які потребують вирішення, є розробка сучасних концепцій підготовки військових фахівців флоту та технологій навчання дисциплінам у ВВНЗ, зокрема дисципліні «Військова топографія». Адже від знання

цієї дисципліни суттєво залежить якість виконання майбутніми офіцерами військово-морських сил України своїх службових обов'язків щодо захисту держави.

Отже, необхідність удосконалення процесу підготовки майбутніх офіцерів військово-морських сил потребує переосмислення концепцій підготовки, обґрунтування, розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій навчання курсантів у ВВНЗ.

Актуальність цієї педагогічної проблеми також набуває усе більшого значення через тривалу агресію РФ, існування цілого ряду загроз національній безпеці України: від зовнішнього втручання Росії до втрати незалежності та ще більшої території країни.

**Аналіз наукових джерел і публікацій.** Сучасна концепція кадрової політики у Збройних Силах України підкреслює суттєве збільшення вимог до офіцерських кадрів армії та флоту. Вивчення законодавчих документів дало підстави окреслити «професійну військову освіту» як спеціалізовану освіту військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій (Закон України «Про освіту»). Відповідно до Морської доктрини України на період до 2035 року така освіта має бути орієнтована на європейські стандарти [1].

Відповідно, до особистісних та професійних якостей майбутніх офіцерів військово-морських сил України держава пред'являє такі вимоги: вони повинні мати високий рівень професійної компетентності, мати високу стресостійкість, бути здатними вирішувати завдання в екстремальних умовах, уміти приймати оптимальні рішення і знаходити шляхи для їх реалізації, ефективно взаємодіяти з підлеглими в команді, володіти іноземною мовою та ін.

Дослідження історії становлення і розвитку військово-професійної підготовки офіцерського складу проведено В. Толубком, М. Нещадимом, В. Ягуповим, Й. Варієм та іншими. Методичні аспекти підготовки фахівців у ВВНЗ розроблено О. Діденком, О. Бойко, Р. Пристінським, О. Міршуком та іншими.

Психолого-педагогічні навчання курсантів у вищих військових навчальних закладах розробляли В. Васищев, Т. Мацевко, О. Керницький, П. Онипченко, А. Савицька, Н. Арсеньєва та інші.

Аналіз цих наукових праць дав можливість визначити проблеми підготовки курсантів, вимог до офіцерів-керівників, основні напрямки вирішення суперечностей їх навчання у ВВНЗ. Однак, у цих дослідженнях не розглянуто процес конструювання та реалізації педагогічної технології навчання курсантів ВВНЗ військово-морського профілю дисципліні «Військова топографія».

**Метою статті** є обґрунтування та розробка педагогічної технології навчання курсантів дисципліні «Військова топографія» у вищому військовому навчальному закладі військово-морського профілю.

**Виклад основного матеріалу.** Останніми роками у професійній підготовці майбутніх морських офіцерів відбулись зміни, що зумовлені потребою використання досвіду бойових

дій, переходом на методики підготовки, принципи і стандарти НАТО; необхідністю розробки і реалізації кращих технологій навчання курсантів за досвідом війни; змінами вимог до системи підготовки офіцерських кадрів та необхідністю якості практичної підготовки курсантів тощо. Сьогодні мета військово-морської освіти – забезпечити підготовку військових фахівців для Військово-Морських Сил Збройних Сил та Морської охорони Держприкордонслужби за визначеними спеціальностями та всіма рівнями (тактичний, оперативний, стратегічний) у потрібній кількості з урахуванням прогнозованих змін у складі сил і засобів Військово-Морських Сил Збройних Сил та Морської охорони Держприкордонслужби; збереження (оновлення) та розвиток Академії військово-морських сил як єдиного багатопрофільного видового закладу вищої освіти, Військово-морського ліцею, у тому числі шляхом утворення його філіалів в обласних центрах як основи екстериторіального навчального контингенту, навчального центру Військово-Морських Сил Збройних Сил і створення нових закладів освіти; розширення можливостей системи військово-морської освіти з підготовки кадрів шляхом залучення морських навчальних закладів до підготовки військово-морських фахівців [2].

Робочу програму навчальної дисципліни «Військова топографія» розроблено на основі освітньо-професійної програми «Морально-психологічне забезпечення у підрозділах, на кораблях», «Пошуково-рятувальні та водолазно-аварійні роботи на морі», навчальних (робочих) планів підготовки здобувачів освіти освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальностями 254 Забезпечення військ (сил) та 255 Озброєння та військова техніка та відповідних нормативних документів.

При проектуванні педагогічної технології навчання за цією дисципліною нами було враховано, що її головна мета – це досягнення високого рівня компетентності курсантів з військової топографії та забезпечення цілеспрямованості, гнучкості та керованості цього процесу під час навчання відповідної дисципліни.

За основу проектування технології обрано суб'єктно-діяльнісний, системний, проблемний та професійно орієнтований підходи. При цьому структурні компоненти дидактичного процесу були обрані згідно погляду дослідника та науковця В. Ягупова: цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовний, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, оцінно-результативний і суб'єкт-суб'єктний [3].

Педагогічну технологію розроблено для оптимізації освітнього процесу, що дозволяє досягати освітніх цілей шляхом застосування раціональних засобів і методів, оскільки це комплексна система, яка включає у себе як теоретичне обґрунтування, так і практичні дії педагога для досягнення високого рівня навченості об'єктів навчання.

Педагогічну технологію навчання курсантів дисципліни «Військова топографія» у ВВНЗ, згідно рекомендацій науковців, побудовано на трьох рівнях – науковому, методичному та практиологічному [4]. На науковому рівні: визначення теоретичних підходів до професійної педагогіки курсантів ВВНЗ; обґрунтування цілей, змісту, методів навчання, розробка та проектування педагогічних процесів у ВВНЗ. На методичному рівні: підбір доцільних методів та форм навчання курсантів, інструментів для оцінювання сформованості знань, умінь та навичок. На практиологічному: реалізація технології під час викладання дисципліни «Військова топографія» для майбутніх офіцерів флоту, аналіз успішності застосованих визначених дидактичних впливів тощо.

Ця педагогічна технологія є дидактичною моделлю та представляє послідовні технологічні дії педагога-розробника при викладанні дисципліни «Військова топографія» щодо досягнення поставлених в ОПП цілей. Вона включає: аналіз змісту програми, послідовність компонентів навчального процесу, покрокові завдання, етапи навчання дисципліни, систему організаційних форм, методів, засобів навчання, критерії успішності, педагогічні умови тощо [5].

Головною метою цієї технології є формування компетентностей майбутніх офіцерів при розв'язанні професійно-орієнтованих завдань з військової топографії, що відображають основні функції офіцерів ВМС України (використовувати топографічну карту як основний вимірювальний та графічний документ про місцевість, складати схеми місцевості орієнтуватися на місцевості, оцінювати її тактичні властивості, переміщатися по азимутах та за топографічною картою та ін.). Для активізації мотивації і творчості курсантів, їм було запропоновано професійно-орієнтовані і практичні завдання проблемного характеру, що найбільш повно відображали функціональні обов'язки офіцерів ВМС України.

Перша частина змісту технології мала теоретичний характер і була спрямована на здобуття курсантами знань з тактичних властивостей місцевості, розграфлення та номенклатури топографічних карт, умовних знаків топографічних карт, особливостей методики визначення характеристик рельєфу, методики визначення географічних, прямокутних та полярних координат об'єктів місцевості, методики визначення координат на топографічних картах у світовій геодезичній системі WGS-84, картографічній проекції Меркатора (UTM), системі цілеуказання MGRS.

Друга частина змісту була практичною і включала завдання з реалізації умінь оцінювати тактичні властивості місцевості, визначати номенклатури суміжних аркушів топографічних карт, читати топографічні карти, визначати географічні, прямокутні, полярні координати об'єктів місцевості, визначати координати на топографічних картах

у світовій геодезичній системі WGS-84, картографічній проекції Меркатора (UTM), системі цілеуказання MGRS, орієнтуватись на незнайомій місцевості за картою та без карти, здійснювати планування та рух за визначеним маршрутом тощо.

Для кращого засвоєння матеріалу у поза аудиторній діяльності, курсанти отримували завдання для виконання самостійної роботи у діадах, які носили креативний характер [6]. Важливою умовою тут була спільна взаємодія під час виконання завдань, взаємодопомога, спільна відповідальність за повноту та вірність виконання завдань тощо.

При проектуванні професійно-орієнтованих завдань дотримувалися таких вимог [6, 7, 8]: стимулювання професійного інтересу до завдань, що пов'язані з військовою топографією; створення квазіпрофесійного середовища, що імітує екіпаж судна та максимально відображає зміст діяльності офіцера ВМС; послідовність теоретичного та практичного матеріалу, що відображає завдання з реалізації умінь оцінювати тактичні властивості місцевості, здійснювати планування та рух за визначеним маршрутом; розвиток швидкодії під час вирішення завдань підвищеної складності (вправи на розвиток операцій мислення і формування навичок швидкодії).

Процес розв'язання професійно-орієнтованих завдань складався з чотирьох етапів: організаційно-підготовчого, прогностично-орієнтовного, етап безпосереднього виконання та рефлексивний етап тощо. Вихідні данні для завдань включали наступне: обстановка, дійові особи, їх характеристика та умови дій; опис конкретних ситуацій; зовнішні фактори (характер дій противника, погодні умови, власні сили та ресурси та ін.).

Критеріями оцінювання курсантів визначено такі: відповідність дій та рішень курсантів вимогам керівних документів; ступінь досягнення мети, та успішність виконання завдання у цілому; вірність дій та рішень курсантів під час професійних ситуацій з військової топографії; повнота врахування усіх факторів (зовнішніх та внутрішніх); співробітництво у діадах тощо.

Також за окремими заняттями оцінювалася успішність розв'язання проблемних ситуацій, коли викладач свідомо ускладнював умови виконання завдань, вводив перешкоди та погіршував фактори, що могли суттєво заважати. За підсумками реалізації педагогічної технології навчання дисципліни «Військова топографія» було проведено анкетування курсантів щодо визначення їх задоволеності від проведення занять.

Так, 86% зазначили, що застосування такої технології їм сподобалося та підвищило їх рівень навчання; 82% вказали на те, що їм сподобалося практична спрямованість навчання та професійно орієнтовані завдання; 80% зазначили, що зміст і методи навчання були їм зрозумілими та дієвими.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** У статті проведено обґрунтування та розробка педагогічної технології навчання майбутніх офіцерів військово-морських сил України дисципліні «Військова топографія» в освітньому процесі ВВНЗ. Визначено її сутність та побудовано відповідну структуру. Педагогічну технологію розроблено для оптимізації освітнього процесу, що дозволяє досягати освітніх цілей шляхом застосування раціональних засобів і методів, оскільки це комплексна система, яка включає у себе як теоретичне обґрунтування, так і практичні дії педагога для досягнення високого рівня навченості курсантів.

Педагогічну технологію навчання курсантів дисципліні «Військова топографія» у ВВНЗ побудовано на трьох рівнях – науковому, методичному та психологічному. Критеріями оцінювання курсантів були: відповідність дій та рішень курсантів вимогам керівних документів; ступінь досягнення мети, та успішність виконання завдання у цілому; вірність дій та рішень курсантів під час професійних ситуацій з військової топографії; співробітництво у діадах тощо. У подальшому планується розробка кейсів для курсантів, що засновані на проблемному навчанні.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Попков Б. І. Аналіз сучасних підходів до визначення поняття «екологічна свідомість майбутніх судноводіїв». *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 53(2). С. 114–118.

2. Стратегія Військово-Морських Сил Збройних Сил України 2035. Військово-Морські Сили Збройних Сил України. URL : <https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-sylukrayiny-2035/> (дата звернення: 12.10.2025).

3. Ягунов В. В. Професійна суб'єктність, суб'єкт військово-професійної діяльності як інтегральний результат професійної підготовки офіцерів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання*: монографія. Житомир: Вид-во Рута, 2016. 223 с.

4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Моногр. / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмістер та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої. К.: ВІПОЛ, 2001. 502 с.

5. Керницький О.М., Пристінський Р.В. Методична компетентність майбутніх офіцерів Національної гвардії України: недоліки формування та шляхи покращення. *Науковий вісник львівської академії Національного авіаційного університету. Серія: «Пед. науки»*, 2023. Випуск 13. С. 48–54

6. Савицька А.П. Модель формування готовності майбутніх військових пілотів до міжнародних миротворчих операцій. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України, серія: педагогічні науки*. Хмельницький: НАДПСУ, 2018. №1. С.267-277

7. Кокун О.М. Психологічне забезпечення готовності студентів до педагогічної діяльності: [монографія]. К.: Педагогічна думка, 2008. 296 с.

8. Дніпровська Т.В. Дидактичні можливості технології продуктивного навчання студентів іноземної мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 180–185.

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.10.2025  
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025  
Дата публікації: 19.12.2025